

v Gradec. Dne 11. avgusta 1838 postal je stolni kustos, ter je pri tej priliki odložil službo škof. nadzornika. Umrl je v Gradcu 15. februarja 1853. V aktih se mu pripisuje „die Erhaltung einer guten Schulordnung.

5. Schachner Ignac od 11. avgusta 1838 do 30. januarija 1847. Roj. v Hartbergu 11. julija 1793 bil je dne 31. marea 1838 imenovan kanonikom v Gradcu, od koder je l. 1847 prišel v pisarno v Ljubno. L. 1861 postal je stolni kustos, dne 31. avg. 1865 pa mu je podelil cesar red železne krone III. vrste. Umrl je 21. maja 1878.

6. Gruber Matija od 30. januarija 1847 do 2. junija 1854. Roj. v Hofgasteinu 1799, mašnik postal 1826. je bil 30. januarija 1847 imenovan kanonikom v Gradcu, ter je postal ob enem škof. šol. nadzornik. Umrl je tamkaj 2. junija 1854.

7. Gödl Janez Ev. od decembra 1854 do 1. sept. 1859. Roj. v Gleinstätten 1799, je postal mašnik 24. sept. 1823. Eno leto bil je kaplan pri Sv. Vidu pri Gradcu, potem 28 let katehet in ravnatelj (od l. 1834) na izgledni glavni šoli v Gradcu. Bil je konzistorijalni svetovalec, učitelj katehetike in pedagogike v bogoslovju, učen mož, kateri je govoril več jezikov. Decembra 1854 postal je škof. nadzornik, katero mesto je oskrboval v sekovski škofiji do novega šol. zakona l. 1869. Dne 31. avgusta 1869 dobil je vitežki križec Franc Jožefovega reda ter umrl v Gradcu 18. febr. 1875. (Dalje prih.)

Narodopisna razstava v Pragi.

(Piše Janko Toman.)

(Dalje.)

Historicka sin (dvorana)

je poleg Slavina najzanimivejša. Znesene je tu toliko snovi, kakor do sedaj še nikjer. Nemožno je bilo z razpostavljeno materijo zobraziti staro šolo, ker se nekatere reči popolnoma izmikajo nazoru, vendar pa to popolnoma nadomestujejo izloženi spisi, kateri natančno razpravljajo o mnogih vprašanjih stare šole. Ker bi o tem težko natančneje pisal in ker kaže to tudi našo staro šolo, naslanjal sem se popolnoma na spis V. Čihaka v „Pedagogicke Rozhledy“.

Spomini na staro šolo ne segajo daleč, razven posamnih izjem le do polovice minolega stoletja; velika večina je pa še mlajša. Ta oddelek je uravnan tako, da po stenah vise historične mape šol in historični pregledi. Nekateri oddelki imajo učne predmete v starih šolah, drugej so uradne knjige, spisi in šolske listine, dalje reči, zadevajoče pravno odgojo, ostali zakonstvo in šolsko uravnavo. Razven spominov učiteljev bila je tu i šolska literatura.

Na raznih mapah je bilo razvidno stanje šolstva o raznih časih. Na diagramih je bilo zaznamovano naraščanje ljudskih šol in razredov od 1795—1894, učiteljev od 1795 in učencev od 1859.

Prvo mesto v starej šoli je zavzemal veronk, za katerega se je največ časa porabilo. Tu je bilo vse polno katehizmov,

bibličnih zgodb in evangelij od 1778. l., mej njimi i jeden katehizem v rokopisu.

Katehet je poučeval na teden tri ure, a učitelj je z učenci tri ure na teden ponavljal in bral iz katehizma; o sobotah so brali evangelij in pisali na tablo njega obseg.

Učni jezik je bil pasterka. Abecedarji (puntičkarji) učili so se na listku, sede v prvih klopih brez zgornje deske. Nekaj takih listkov je bilo razpostavljenih, jeden v rokopisu, drugi tiskani. Stareji listki so brez petelina. Petelin zavzema srednjo dobo, kajti poznejši so brez njega z napisom: Abecedni listek. Najnatančneje sem si ogledal: „Dokonalá slabikowany tabulka, podle ktore se mohou ditky w veřejných sškolách w slabikowanj wsselikých syllab a slov bez slabikaře cwičit, jakz se obyčejně stawa, hřed při slabikowany neroztrhali“. Ta tabulka (od l. 1775) ima na straneh v dveh vrstah črne soglasnike, sredi pa rudeče samoglasnike. To je bilo duhomorno delo, od kojega niso bili kmalu oproščeni, kajti je moral biti „napiljen“, da je dobil slabikar (zlogovalnico). Kdor je dobil tega, smel je sedeti v klopi z desko. Zlogovalnic, abecednikov je tu mnogo razstavljenih, najstarejši iz l. 1755. Vidi se, kako so skrbeli, da bi jim učenje olajšali. Da bi si „ložje“ zapomnili velike črke, narisani so zraven

Načrt za računanje na

(Profesor L. Lavtar.)

II. Učni

Ura	Š o l s k o					
	p r v o		d r u g o		t r e t j e	
	neposredno	posredno	neposredno	posredno	neposredno	posredno
1.	1+1 se ima na kratko na spomin učiti (za prišt. števil 4 in 5)	Vrsta: 1+5+1= 2+5+1= itd. 1+5+2= 2+5+2= 3+5+2= 1+5+3, 2+5+3	Razstava števil do 20 na dva, do 30 na 3 dele <i>a)</i> jedn., <i>b)</i> nejedn., vendar ne sme biti nobeden del večji od 10 (za 2 uri)			Vrste: 312-8= 302-8= 292-8= itd. (3. Reh. 32)
2.	Mere v redu, na novo: <i>cm</i> in razdelitev <i>1m</i> = <i>10dm</i> , <i>1dm</i> = <i>10cm</i>	Vrste: 1+5+1= 1+ 6 = itd. prim. 1 uro		detto.		Vrste: 890-30 790-30 690-30 itd. (3. Reh., 33)
3.	detto. pa prav kratko ponavlja.	Vrste: 1+ 6 = 1+5+1= itd. prim. 1 uro	Mere v redu, časovne mere teden, dan, ura	detto. pa samo na jednake dele		Vrste: 836-20= 736-20= 636-20= itd. (3. Reh., 33)
4.	Obleč. nal. <i>N</i> ₁ , <i>N</i> ₂ — „in“	Vrste: 1+6= 2+6= itd.	Obleč. nal. (2. rač., 37)	detto.		Vrste za se- in odštevanje
5.	Števne vaje A prav kratko štenje za ogled	Vaje: 1+1=, 2+2= itd. (1. rač., 9)		Vaje za 2 in 3 jedn. dele 2=1+1 2=2×1 3=1+1+1 3=3×1 itd. do 20 oz. do 30	Oblečene nal. za <i>a)</i> odšt., <i>b)</i> sešt. in odšt. (3. Reh., 33)	detto.
	1+1 na spomin. — Prištevanje števil 6, 7, 8, 9		Razstava števil do 20 na dva, do 30 na tri dele <i>a)</i> nejedn., <i>b)</i> jednake; vendar ne sme biti nobeden del večji od 10. — Vaje 2=1+1, 2=2×1 oziraje se samo na dva in tri jedn. dele. — Časovne mere teden, dan, ura. — Oblučene nal.		Vrste za odštevanje in prištevanje. — Obluč. naloge	

jednorazredni ljudski šoli.

(Dalje.)

načrt.

l e t o						Teden
č e t r t o		p e t o		6. 7. in 8.		
neposredno	posredno	neposredno	posredno	neposredno	posredno	
	Oblečene nal. za odšt., odgovor se napiše (4. Reh. S. 19, 20.)	iz katerih se spozna, da ostane produkt nespremenjen, ako množino 1faktor s številom, in delimo produkt z istim številom (za 2 uri vsako uro na kratko)	Vaje $4 \cdot 3 \times 32$ a) 43×32 b) $1376 : 10$ <u>137.6</u> pri popravi se posname pravilo		Računi o kmetijstvu	14.
	detto.		Vaje za množenje dec. ul. s celimi štev. (4. Reh., 53)		detto.	
	Namešane obleč. nal. odgovor piši (4. Reh., 20, nal. 9—15)		Vaje: 43×32 a) $43 \times 32 = 1376$ b) $1376 : 10 = 137.6$. Pri popravi se posname pravilo. — Vaje za množenje z dec. ulomki		detto.	
	detto.				detto.	
	Jednostavni sklep. račun (4. Reh. str. 11, nal. 16—20) sklep: 1—a, a--1		Vaje $4 \cdot 3 \times 3 \cdot 2$ a) $4 \cdot 3 \times 32 = 137.6$ b) $137.6 : 10 = 13.76$. Pri popravi se posname pravilo		detto.	
Oblečene naloge. — Jednostavni sklepni račun, 1—a, a—1.		Množenje decimalnih ulomkov		Računi o kmetijstvu		

(Dalje sledi.)

njih podobe svetnikov. Ubožčki! Mesto jedne reči, učiti so se morali dveh, — kako se črka imenuje in koga pomeni sličica, — kar ni malenkost, poznati 30 svetnikov v malem, nevidnem tisku.

V prvem razredu brali so razven v abecedniku še v malem katehizmu. V drugem razredu imenoval se je prvi del knjige veliki katehizem, a „drugi del“ je bila čitanka; zraven tega so imeli še katehizem. Berila (2 dela) so med razstavljenimi od l. 1780. in sicer za selske, ko za mestne šole. Selska berila so imela 5 delov: v prvem je bila pravoveda (navrnost) v zgledih, v drugem šolski zakoni, v tretjem gospodarstvo, v četrtem blagi, selski značaji, v petem gospodarstvo. — Podobno razdeljena so bila tudi za mestne šole, v katerem se je pa največ oziralo na obrtnost. Kdor je umel hitro brati, ta je znal tudi dobro brati, tako vsaj trdi nek sodremenik. Slovnica, pravopis sta od l. 1816, Navody k pisemnosti pa od l. 1823.

Drugi glavni predmet je bilo pisanje, ali prav za prav „krasnopis“. V nekaterih šolah je imel vsak učenec svoj predpis „foršrift“. Predpis je dobil pri učitelju ter plačal zanj groš. Kdor je imel toraj kaj grošev, je imel lahko tudi večkrat nov predpis, kdor pa ni imel s čim plačati in ga dolgo naročil ni, dobil ga je tudi zastonj, kar se pa ni prepogosto dogajalo.

Predpisi so bili z jedno, dvema ali tremi frakturami, vrhunec je pa bil predpis s štirimi predpisi, a v njej so bili vrisani ornament, mnogokrat z narodnimi motivi.

Tretje pismo so bile s peresom pisane nemške črke, potem latinske in slednjič številke 1—9, 0, datum, podpis. Takih predpisov je bilo mnogo, bodisi od učiteljev in učencev (od l. 1795), ker se je toliko prepisavalo, dokler je bilo kaj videti. Kadar se je zaprašil in zamazal, pisal ga je učitelj novič. Na delih učenčevih zapazimo čistost in okorne črte, — kajti pisali so z gosjim peresom in saj vemo, kako težka je detska roka. Na vsak način se more tu prav oceniti zavest in pridnost učiteljev pri popravljanju. To ni bilo lahko delo. Učitelj je obrezoval peresa dvakrat na teden, kdor je hotel imeti novo pero, prinesel je dve, ker je jedno pustil učitelju za obrezovanje.

Številjenje poučevalo se je še le v drugem šolskem letu. Mnogo učiteljev se je prav pridno pripravljalo k temu. Ker niso imeli tiskanih računice, so jih pa morali sami napisati in videti je bilo celo vrsto takih računice, najstarejša iz l. 1715. od Ign. Ferd.

Ješka, kantorja. Nekatere so imele tudi posebne naslove, kokor: „Knjha početni računске, to jest arithmetycké umení od Pithagora mudree římskeho vynalezéné (znajdene), začate a v pořadek uvedené a všecky Regulle a Exemplum skrze tyto cifry 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 vedene jevu. Naleži Frant. Vroubkovi v Bilku. R. 1820“.

V bistvenih potezah so vse računice jednake. Pred pravim računanjem se je razlagalo: Kaj je računanje, o računskih znamenjih, o izgovarjanju in pisanju števil. V prvem oddelku se je poučevalo o celih številih „stejnega druhu“ (iste vrste) t. j. s celimi števili jednoimenimi. Učili so 4 računске vrste: addirovaní, subtrahirovaní, multiplicirovaní, dividirovaní; vzela se je proba, dokaz, poskus.

V drugem oddelku so računali „s jmenovitými počty“. Pričeli so z denarjem, časovno mero i. dr. Temu je sledilo „rezolvirovaní aneb rozvrhovan“ (proračun); definirali so: „Když (kadar) věci většího jmenovaní pod menší uvádíme, tedy take pokračování slove rezolvírání“. Pri reducirovaní so postopali obratno. Kadar so se pričeli štírim računským vrstám in imenovaním številom, prešli so k tričlencu, letnemu in družbinemu računu: regula de try, regula de try dýrekta i. t. d.

Te računice so pa še od druge strani zanimive. Vsako poglavje se prične z lepo začetnico in te so za narodni ornament zanimive.

Razven pisanih računice je tudi nekaj tiskanih. Neki spisatelj trdi, da se po njegovi računici pričeti lahko vsakdo računiti, brez kake učiteljeve pomoči. Kar pa zadeva razvrstitev gradiva, so si pa zelo podobne.

Realij sicer niso gojili v toliki meri, ko sedaj, vendar se je po nekaterih šolah mnogo in praktično poučevalo, kakor je videti iz posamnih spisov in priprav.

Iz prirodoslovja učili so se po „Methodní knihy“ o svetu, nebu, solneu, zvezdah, o prikaznih v zraku, o soleh, kovinah in polkovinah, o zeliščih in drevesih, nekaj o domačih živalih in nekaj o človeku, Filcikov „Přirodopis“ je med vsemi najzanimivejši. V zemljepisju so se učili spoznavati dežele, iz katerih obstoji Avstrija.

Iz zgodovine so se učili slike starih narodov ter spreobrnjenje malikovalcev kristijanom. Tudi gospodarstvo in zdravništvo so gojili.

Posebno bogato je zastopana muzika in petje, kar tudi drugače možno ni, ako premislimo, koliko časa so se ž njo bavili. Peli

so vsak dan. Na jedni strani so stali alti, na drugi diskanti, pri jednih učitelj, pri drugih pomočnik, igraje na gosli ter med tednom priučila mašo za prihodnjo nedeljo.

Risanje, katero se je še le 1848. l. uvedlo, je tudi zastopano. Videti je bilo mnogo risarij učencev, seveda različne vrednosti. Barva, tinta, tuš so imeli važno vlogo. Zanimiva je šola Jos. Soukopa, seveda ne spada k stari šoli. Delili so ravne črte na kolmice, vodoravnice a šikmice, krive črte: krog, oblice (elipsa), jajčasta, srcovita, čebulovita, lečovita, stožčevita, valjasta črta.

Da so tudi v drugem deželnem jeziku poučevali, kaže množica razloženih knjig.

Uradnih spisov je tu mnogo razstavljenih, ter je moč iz njih delovanje razvideti. Med razstavljenimi je: glavni katalog, šolska matrika, katalog, opis otrok (glede pridnosti), zznam pridnosti in napredka učencev, Prüfungs-Extract i. dr. Večina teh spi-

sov je pisanih nemško, vendar se pa nahajajo že v začetku tega stoletja češko pisani spisi.

Šolskih naznanil, imenovana „Ovedčeni, Attestatum, Attest“ zbrana je bila cela kopica ter kronologično razvrščena. Klasificirali so: naboženstvi (nekje je bil verouk razdeljen na „učeni naboženská, biblicky de-jepis in vysvetlovani sv. evangelia“ toraj na tri dele); branje (češko, latinsko, pisano); pisanje (drobno, kancelijsko — latinsko ali kurent in tiskano — hitro in latinsko); računstvo (na pamet, sè številkami); klasificirali so tudi z „dobrohe vyslovovani“ (vgovarovanje), drugej „pravoslovnost, vyřeč-nost; pravidelneho a diktando psani“, po nekaterih šolah tudi pisanje iz pravopisja. Sklep je bil: „Protož tedy zasloužil do prvni (to je najviši, ker so obratno šteli) třídy (razred) o přednosti postaven byti“.

(Dalje prih.)

Slovstvo.

Novosti.

„Kjižnica za mladino“. Zadnji (12.) snopič prvega letnika prinaša dve povesti: „Hudoben tovariš“, srbski spisal Peter Dispotović, poslovenil S. G. in „Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice“, spisal Chambrier, poslovenila Ljutomerska.

Ta mesec ne bo prvega letošnjega snopiča ker izide v februarju najmanj 13 tiskanih pol obsežen dvojnati snopič, ki prinese sliko, životopis in pesmi pokojnega staroste slov. učiteljev, nepozabnega Andreja Praprotnika.

To književno podjetje je končalo prvo leto z izgubo skoro 800 gld., ker je bila cena prenizka. Računalo se je na 1200 naročnikov, ki bi pokrili vse stroške a oglasilo se jih je le okolo 700. Zato je letos cena povišana na 2 gld. 40 kr. ali le na 20 kr. za vsak trdo vezan snopič, kar je še vedno prav nizka cena. Le vezilo in pošta pobereta tretjino dohodka! — Opozarjamo, da „Kjižnice“ ne dobi nikdo, kdor je ni plačal. Na upanje je upravištvo ne pošilja. — Deželni zbor kranjski je prihitel podjetju na pomoč s tem, da je sklenil kupiti 100 lanskih letnikov in prepustiti jih društvu „Narodna šola“.

Tovariši in tovarišice, še enkrat Vam priporočamo najtopleje važno tó podjetje v najizdatnejši podporo.

Slovanska knjižnica. Snopič 46. prinaša na 104 straneh srbsko povest „Ikonija, vezirjeva mati“, spisal Čeda Mijatović“, poslovenil Podravski. Ta povest se prišteva najboljšim proizvodom srbske pripovedne literature in je bila že preložena na nemški in angleški jezik, srbska akademija pa jo je nagradila s prvo ceno iz Marinovičeve ustanove za l. 1891.

Tudi to podjetje, katero smo na tem mestu že večkrat ocenili, zasluži vso pozornost in podporo slovenskega učiteljstva.

Das Wichtigste aus der österreichischen Geschichte von der Gründung der Ostmark bis auf unsere Tage für Volksschulen von Al. Swetina, Oberlehrer in Miethsdorf, Post Mureck, Steiermark. Zweite verbesserte Auflage mit einer Karte. Preis 20 kr. = 40 h. Im Selbstverlage des Verfassers. Druckerei „Leykam“, Graz. To je naslov knjižici, katera je sicer namenjena nemškim šolam, a vtegne pri zgodovinskem pouku tudi dobro služiti marsikateremu tovarišu po Slovenskem.

Listek.

Iz planinskega raja.

I.

O luninem svitu.

Prvo slovnico je Slovencem spisal Adam, — — — seveda oni protestantski Adam s priimkom

Bohorič. Od tega Adama pa je tudi že preteklo mnogo let in Slovenci smo dobili že mnogo slovnice. Stritar celo trdi, da jih imamo na tisoče, kajti vsak slovenski pisatelj piše po svoji slovnici. Gotovo lep